

Rapport från inspektion den 23 april 2024 av Överförmyndarnämnden i Danderyds kommun

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län (Länsstyrelsen) riktar kritik mot Överförmyndarnämnden i Danderyds kommun (nämnden) på följande punkt:

- Bristfällig hantering av ett överklagande

Inledning

Länsstyrelsen besökte nämndens kansli den 23 april 2024. Vid inspektionen granskade vi nämndens register över ställföreträdarskap samt 18 akter. I bilagan till rapporten finns information om vilka akter som vi granskade.

Nämnden yttrade sig över ett utkast av rapporten den 17 maj 2024. Länsstyrelsen har gått igenom rapporten med nämnden vid ett digitalt sammanträde den 31 maj 2024. På sammanträdet deltog Madeleine Kulin, Maria af Uhr, Elisabeth Jarborn och Leo Smidhammar från nämnden. Från Länsstyrelsen deltog Malin Åberg och Lisa Wellenius.

I rapporten tar vi upp de ärenden som vi haft något att anmärka på.

Uppföljning av föregående rapport

Länsstyrelsen genomförde föregående inspektion av nämnden år 2022. I rapporten framförde vi ingen kritik mot nämnden. Länsstyrelsen genomförde ingen inspektion av nämnden år 2023 då vi bedömde att det var uppenbart obehövt. Vi har mot bakgrund av detta inte gjort någon särskild uppföljning från tidigare inspektion.

Aktgranskning med kritik

Bristfällig hantering av ett överklagande

Sammanfattning av granskningen

Länsstyrelsen har vid tillsynen år 2023 och 2024 ett särskilt fokus på hur överförmyndare ändrar arvodesbeslut samt hanterar överklagan av dessa beslut. Vid aktgranskningen har Länsstyrelsen uppmärksammat följande.

Vid granskning av akt 2670 gällande ett godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken (FB) noterade Länsstyrelsen följande. Nämnden fattade ett arvodesbeslut för år 2022 den 9 mars 2023. Av beslutet framgår att betalningsansvaret för gode mannens arvode är delat mellan kommunen och huvudmannen. Gode mannen överklagade arvodesbeslutet och framförde att huvudmannens ekonomi inte tillät en utbetalning av arvode. Gode mannens överklagan kom in till nämnden den 15 mars 2023. Nämnden omprövade därefter arvodesbeslutet och fattade ett nytt arvodesbeslut den 16 mars 2023. Av det nya beslutet framgår att det ersätter en del av arvodesbeslutet från den 9 mars 2023 på så sätt att kommunen övertar betalningsansvaret för den del huvudmannen skulle ha stått för. Av det nya beslutet framgår inte enligt vilken bestämmelse beslutet har ändrats. Gode mannens överklagan överlämnades inte till tingsrätten.

Länsstyrelsens bedömning

En myndighet får ändra ett beslut som den har meddelat som första instans om den anser att beslutet är felaktigt på grund av det tillkommit nya omständigheter eller av någon annan anledning. Ett beslut som till sin karaktär är gynnande för någon enskild part får dock bara ändras till den enskildes nackdel under vissa förutsättningar. Se 37 § förvaltningslagen 2017:900 (FL).

Ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt, förutom i vissa undantagssituationer, innehålla en klagande motivering, om det inte är uppenbart obehövt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande. (32 § FL) Länsstyrelsen uppmanar

nämnden att alltid motivera sina arvodesbeslut med hänvisning till lagrum. Om nämnden ändrar ett beslut ska det även framgå enligt vilket lagrum ändringen har skett.

Ett överklagande lämnas till den beslutande myndigheten, som ska pröva om överklagandet lämnats i rätt tid. Om överklagandet inte avvisas på grund av att det inkommit för sent ska beslutsmyndigheten skyndsamt överlämna överklagandet och övriga handlingar i ärendet till överinstansen. Om en myndighet ändrar ett beslut som har överklagats, ska den överlämna även det nya beslutet till överinstansen. Överklagandet ska anses omfatta det nya beslutet. (43, 45 och 46 §§ FL)

Justitieombudsmannen (JO) har ansett att överlämnandet av ett överklagande normalt bör ske inom en vecka från det att överklagandet kom in till beslutsmyndigheten, se bl. a. JO 2002/03 s. 359.

Nämnden borde ha överlämnat gode mannens överklagande och det nya arvodesbeslutet till tingsrätten efter genomförd rättidsprövning. Länsstyrelsen anser att nämnden förtjänar kritik för att så inte skett.

Aktgranskning utan kritik

Omprövning av förvaltarskap

Sammanfattning av granskningen

Vid granskning av akt 2008 gällande ett förvaltarskap noterade Länsstyrelsen följande. Huvudmannen som bor på ett seniorboende har haft hjälp av en ställföreträdare i hela sitt liv och hen har haft en förvaltare i över 30 år. Nämnden har gjort årliga omprövningar av förvaltarskapet. Det framgår inte av det senaste läkarintyget i akten eller av underlag från förvaltaren varför huvudmannens hjälpbehov behöver tillgodoses genom ett fortsatt förvaltarskap.

Länsstyrelsens bedömning

Överförmyndaren ska årligen särskilt granska samtliga förvaltarskap för att pröva om det finns skäl att ansöka om upphörande av förvaltarskapet. Se 5 § 2 st. förmyndarskapsförordningen (1995:379) (FFO). Om förvaltarskapet inte längre behövs ska överförmyndaren ansöka om upphörande av förvaltarskapet (5 § 1 st. FFO, jfr 11 kap. 19 och 21 §§ FB).

Ett förvaltare bör på grund av sin ingripande karaktär inte pågå längre än vad som är nödvändigt. Överförmyndarens omprövning av förvaltare bör ske utifrån ett helhetsperspektiv för att utreda om det finns fortsatt behov av ett förvaltare eller inte.

Länsstyrelsen uttalar sig inte nämndens bedömning i den granskade akten. Vi vill dock framhålla att i enlighet med 11 kap. 7 § FB får förvaltare inte anordnas om det är tillräckligt att godmanskap anordnas, eller att den enskilde på något annat, mindre ingripande sätt får hjälp. Länsstyrelsen anser att överförmyndaren bör ha denna utgångspunkt vid sin omprövning av förvaltare.

Dokumentation av överförmyndarspärar

Sammanfattning av granskningen

Länsstyrelsen har vid tillsynen år 2023 och 2024 ett särskilt fokus på överförmyndarens kontroll av s.k. överförmyndarspärar vid granskningen av redovisningshandlingar.

Vid granskningen av akt 3530 gällande ett förmynderskap noterade Länsstyrelsen följande. Barnet fick ca 400 000 kr i arv år 2021 som sattes in på ett spärrat konto i barnets namn. Av årsräkningen för år 2022 framgår att pengarna har placerats om till ett investeringssparkonto (ISK). Av själva årsräkningshandling framgår inte någon notering om spärr på ISK.

Nämnden har i sitt remissvar uppgett att de inhämtat uppgifter om att barnets arv finns på ett spärrat konto.

Länsstyrelsens bedömning

För förordnande ställföreträdare är utgångspunkten att konton som tillhör huvudmannen är spärrade för ställföreträdaren, så kallad överförmyndarspärar. Det innebär att det krävs att överförmyndaren ger sitt samtycke till att ställföreträdaren gör ett uttag. På ett ospärrat konto ska enbart finnas de pengar som behövs för huvudmannens uppehälle eller vården av dennes egendom, exempelvis för att betala löpande räkningar. Övriga tillgångar ska vara spärrade för ställföreträdaren, se 14 kap. 8 § FB. Då föräldrar är förmyndare gäller istället 13 kap. FB vid förvaltningen och överförmyndarspärar regleras i 13 kap. 8 § FB.

I Länsstyrelsernas nationella riktlinjer framför vi rekommendationer om när överförmyndaren bör kontrollera överförmyndarspärar

genom underlag från banken, t. ex vid granskning av förteckning och vid öppnande av nya konton. Se Länsstyrelsernas Nationella riktlinjer för överförmyndare – förordnade ställföreträdare redovisning s. 23 och Nationella riktlinjer för överförmyndare – legala förmyndares redovisning s.20.

Utöver detta rekommenderar Länsstyrelsen även att överförmyndaren genom en notering på förteckningen, årsräkningen, eller sluträkningen, alltid dokumenterar vilka konton som har överförmyndarspär. Det bör även framgå i akten hur och när detta har granskats av överförmyndaren.

Motivering av beslut

Sammanfattning av granskningen

Vid granskningen av akt 3565 gällande ett godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB noterade Länsstyrelsen följande. Nämnden beslutade den 6 februari 2024 om samtycke till uttag från spärrat konto tillhörande huvudmannen. Uttaget om 1,2 miljoner kr avsåg inbetalning av skatt efter en försäljning av en fastighet. Beslutets motivering innehåller inte någon hänvisning till aktuellt lagrum.

Länsstyrelsens bedömning.

Ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt, förutom i vissa undantagssituationer, ska innehålla en klagande motivering, om det inte är uppenbart obehövligt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande (32 § FL). I förarbetet till bestämmelsen framgår att motiveringsskyldigheten i praktiken gäller för alla beslut som är överklagbara och att undantagsregeln ska tolkas snävt. För att det kunna göras undantag krävs att det för myndigheten, vid en objektiv bedömning, ska i princip framstå som självklart att någon motivering inte är behövlig (prop. 2016/17:180 s. 186 ff.).

Länsstyrelsen anser att även överförmyndarens beslut om samtycke till uttag ska innehålla en motivering och tillämpliga lagrum. Hur omfattande en motivering behöver vara får bedömas utifrån vilken typ av beslut som det rör sig om. I enklare beslut bör motiveringen enligt Länsstyrelsens mening kunna vara relativt kortfattad.

Övrigt

Allmänt om verksamheten

Det allmänna läget på nämndens kansli är bra. Det har inte skett några bemanningsförändringar eller organisatoriska förändringar. Nämnden bytte ärendehanteringssystem i början av 2024.

Granskning av årsräkningar

Inför Länsstyrelsens inspektion lämnade nämnden följande uppgifter om handläggningstider gällande granskning av årsräkningar för år 2022. Nämnden hade granskat klart samtliga årsräkningar den 11 september 2023. I början av april 2024 hade nämnden granskat klart ca en tredjedel av årsräkningarna för år 2023.

Rapporten har upprättats av Malin Åberg och Lisa Wellenius

Bilaga:

Granskade akter

Kopia till:

Överförmyndarnämnden

Kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen

Kommunrevisorerna

Justitieombudsmannen – Jokansli2@jo.se

Granskade akter

Godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB

Akt 3565, 2670, 3602, 3661, 3678

Förvaltarskap

Akt 2008, 3511, 3554

Förmynderskap

Akt 3494, 3749, 3588, 2862, 3347, 3530, 3575, 3653

Under uppbyggnad

Akt 3798, 3799

Akter granskade med anledning av klagomål

Länsstyrelsen har inte mottagit några klagomål.